

uchastju-profesijnij-rozvitok-fakhivciv-v-umovakh-cifrovizaciji-suspiljstva-suchasni-trendi (дата звернення: 03.11.2025).

3. Остряньська О. А. Напрями міжнародної академічної співпраці закладів вищої освіти та наукових установ НАПН України у контексті цифрової трансформації відкритої освіти і науки. *Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Achievements of Science and Applied Research» (November 10-12, 2025. Dublin, Ireland)*. European Open Science Space, 2025. 293–298 p. URL: <https://www.eoss-conf.com/arkhiv/achievements-of-science-and-applied-research-10-11-25/>, DOI: <https://doi.org/10.70286/EOSS-10.11.2025>.

4. Остряньська О. А. Прес-реліз подієвих заходів (івентів) як інструмент наукової комунікації закладів вищої освіти та наукових установ у контексті цифрової трансформації відкритої освіти і науки. *Innovative Approaches in Modern Science and Technology: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. November 12-14, 2025. Lisbon, Portugal*. 521–526 p. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/innovative-approaches-in-modern-science-and-technology-12-11-25/>, DOI: <https://doi.org/10.70286/ISU-12.11.2025>.

5. Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди : наук.-практ. конф. з міжнар. участю : Матеріали конф. / наук. ред. О. М. Спірін, О. А. Остряньська. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 279 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724701/> (дата звернення: 03.11.2025).

Ірина Володимирівна Петренко,
провідний науковий співробітник
відділу психології спілкування
Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України, м. Київ,
petrenko.iryana.vld@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-5900-0852>

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вступ. У часи воєнних викликів освіта стає не лише сферою передавання знань, а й важливим чинником соціальної стабільності, духовної єдності та національної ідентичності. Війна в Україні актуалізувала необхідність пошуку нових соціально-психологічних стратегій, здатних забезпечити розвиток особистості, збереження людського потенціалу й підтримку демократичних цінностей навіть у кризових умовах. Однією з таких стратегій стає демократизація освітнього простору, що ґрунтується на принципах рівності, участі, партнерства та відкритості. Вона виступає не лише педагогічною інновацією, а й складовою національної безпеки, адже формує покоління громадян, здатних критично мислити, відповідально діяти й підтримувати цінності свободи і людяності.

Мета, методи й підходи. Феномен демократизації освітнього простору як ключового чинника інноваційного поступу суспільства в умовах воєнних викликів розглядається у межах розпочатого цього річ дослідження за темою «Соціально-психологічні умови демократизації освіти у процесі становлення Нової української школи», що виконується науковцями відділу психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Мета дослідження полягає у встановленні соціально-психологічних умов демократизації освітнього простору закладів загальної середньої освіти. Методами означеного дослідження визначено: теоретичний аналіз та узагальнення, моделювання, систематизація теоретичних та емпіричних даних, опитування, інтерв'ювання, дослідження методом участі, фокус-групи.

Поняття демократизації освіти має глибоке філософське, педагогічне і соціально-психологічне підґрунтя. Його витoki сягають ідей гуманізму, особистісно орієнтованої освіти та соціального конструктивізму (Д. Дьюї [1], І. Зязюн [2], П. Фрейре [3]). Згідно з цими підходами, освіта має не лише передавати знання, а й сприяти розвитку автономної, мислячої особистості, здатної до самореалізації й відповідального громадянства.

Основні результати. Демократизація освітнього простору має безпосередній вплив на суспільний розвиток, адже формує соціальний капітал, що базується на довірі, співпраці та солідарності. Освічена, демократично орієнтована особистість є основою стійкої держави, здатної до інновацій, саморегуляції та відновлення. Освіта є важливим механізмом не лише передачі знань, а й відтворення соціальних зв'язків, розвитку культури діалогу, інтеграції різних груп населення [4]. У цьому контексті демократизація освіти в умовах війни може розглядатися як соціально-психологічна стратегія, спрямована на збереження гуманістичних орієнтирів суспільства [5].

Процес демократизації освітнього простору охоплює декілька вимірів: інституційний – розширення автономії закладів освіти, участь громад у прийнятті управлінських рішень; соціально-психологічний – орієнтація на співпрацю, діалог, розвиток критичного мислення; соціокультурний – утвердження толерантності, взаємоповаги, рівних можливостей; інноваційний – упровадження технологій, що підтримують інклюзивність, гнучкість і відкритість освітнього середовища.

Демократизація освітнього простору передбачає залучення всіх учасників освітнього процесу до прийняття рішень, розвитку культури діалогу, створення безпечного та підтримувального середовища. В умовах війни саме це набуває

особливого значення, адже освіта стає простором консолідації, психологічної підтримки й формування соціальної єдності.

Інноваційний потенціал демократизації проявляється у впровадженні гнучких освітніх моделей, використанні цифрових технологій, розвитку волонтерських і громадських освітніх ініціатив. Такий підхід сприяє адаптивності системи освіти, її здатності реагувати на виклики часу та підтримувати суспільний розвиток навіть у кризових умовах.

Висновки. Демократизацію освіти розглянуто як педагогічне, соціально-психологічне та соціокультурне явище, розкрито її вплив на розвиток громадянської культури, соціальної стійкості та гуманітарний потенціал держави. Зазначено, що демократизація освітнього простору в умовах війни стає інноваційною стратегією, що поєднує педагогічні, соціально-психологічні й культурні аспекти розвитку освіти, сприяючи консолідації суспільства, утвердженню гуманістичних цінностей та формуванню нового типу освітньої взаємодії, виконуючи функцію стабілізації, консолідації та відновлення. Ключовими напрямками демократизації освіти визначено розвиток суб'єктності, партнерської взаємодії, участі громад у прийнятті освітніх рішень, формування цінностей свободи, взаємоповаги й відповідальності.

Перспективними завданнями подальших соціально-психологічних досліджень можуть вважатися такі, як-от розроблення моделей освітнього управління на засадах демократії, вивчення психологічних умов розвитку суб'єктності, партнерської взаємодії та соціальної стійкості в освітньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дьюї Д. Демократія і освіта. Львів: Літопис, 2003. 294 с.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Київ ; Черкаси : ЧПУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
3. Фрейре П. Педагогіка пригноблених / П. Фрейре ; пер. з англ. О. Дем'янчук. Київ : Юніверс, 2003. 168 с.
4. Сім'я як носій громадської думки щодо розвитку освіти у поствоєнному суспільстві : практичний посібник / Г. Бевз, Л. Боброва, О. Дзюбенко, О. Ловка, І. Петренко, О. Чистяк ; за ред. Г. Бевз, Л. Бобрової; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ, 2024. 182 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744602>
5. Мельник А., Петренко І. Стратегії взаємодії сім'ї і школи у поствоєнний період : методичні рекомендації / А. Мельник, І. Петренко ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький, 2024. 50 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744604>.